

Kungliga biblioteket
kungl.biblioteket@kb.se

Yttrande över KB:s samverkansstruktur, förslag på ny form för nationell bibliotekssamverkan,
dnr. 6.5-2015-31

INNEHÅLL

Inledning.....	2
Sammanfattning.....	2
Övergripande synpunkter.....	2
Administration och kommunikation.....	2
Inflytande eller samverkan.....	3
Synpunkter på strukturen, formalia och direktiv.....	3
Strukturen.....	3
Formalia och gruppernas direktiv.....	3
Gruppen för Libris nationella infrastruktur och gruppen för BIBSAM-konsortiet.....	5
Gruppen för SwePub-projektet.....	6
Gruppen för OpenAccess.se och publiceringsfrågor.....	6
Gruppen för pliktrelaterade frågor och strategisk insamling.....	6
Frågor kring digitalisering och digitalt tillgängliggörande.....	6
Nationella samverkans- och utvecklingsrådet.....	7

INLEDNING

Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF) har getts möjligheten att lämna synpunkter på Kungl. Bibliotekets (KB) förslag på ny form för nationell bibliotekssamverkan. Yttrandet har beretts och förankrats inom SUHF:s forum för bibliotekschefer. Flera områden i förslaget kommenteras nedan. I övrigt hänvisas till vad våra medlemmar själva anför i sina remissvar.

SAMMANFATTNING

1. SUHF ser positivt på KB:s fortsatta ambition och vilja till samverkan med biblioteken, det nya förslaget är ett steg i rätt riktning. Det är också positivt att samverkansgrupperna ska utgå från KB:s uppdrag och få tydliga direktiv.
2. SUHF önskar förtydliganden angående namnbytet från "inflytandestruktur" till "samverkansstruktur" samt angående om samverkan handlar om att nå bibliotekssfärens mål som helhet eller om att nå KB:s egna mål.
3. SUHF är kritisk till att grupper för Libris och BIBSAM föreslås ingå i samverkansstrukturen på grund av att dessa ska hantera affärsmässiga förhållanden med direkt påverkan på ekonomi och verksamhet vid universitets- och högskolebiblioteken, i synnerhet BIBSAM-konsortiet. SUHF föreslår att en särskild partssammansatt grupp får i uppdrag att ta fram former för styrning, uppföljning och samverkan mellan KB och berörda bibliotek för Libris-systemen och BIBSAM-konsortiet.
4. SUHF anser att förslaget om grupp för nationell biblioteksutveckling och samverkan behöver utvecklas och föreslår ett synsätt som i stället utgår från bibliotekens och lärosätenas behov av nationella insatser och stöd från KB.
5. SUHF vill understryka vikten av att de grupper som inrättas inte belastas med en onödigt och tidskrävande administrativ börda.

ÖVERGRIPANDE SYNPUNKTER

I KB:s förslag till samverkansstruktur ligger tyngdpunkten på struktur och formalia vilket utgör en ram för arbetet. En förutsättning för att arbetet ska fungera och ge resultat är att deltagande parter är ense om syftet, förväntningarna och de resultat som man önskar uppnå. SUHF anser att syfte, mål och roller i arbetet i strukturen för såväl deltagande bibliotek som KB måste klarläggas.

ADMINISTRATION OCH KOMMUNIKATION

Erfarenheterna från arbetet i den nuvarande inflytandestrukturen är att grupperna har belastats med onödigt mycket administration i form av verksamhetsplaner, uppföljningar och andra redovisningar. Eftersom den tid gruppmedlemmarna haft till sitt förfogande varit begränsad har detta skett på bekostnad av det egentliga utvecklingsarbetet. Det har heller inte varit tydligt hur dessa uppföljningar har tagits tillvara inom KB. SUHF anser att fokus i framtida samverkan måste ligga på resultat.

Kommunikationen mellan KB och biblioteken kan förbättras. Grupperna i nuvarande inflytandestruktur har i uppdrag att upprätta kommunikationsplaner, men det har inte fungerat

i praktiken och mest setts som en del av den administrativa bördan. SUHF anser att en öppen inställning mellan KB och deltagande parter till ett kommunikationsutbyte är en förutsättning för att samverkan ska fungera.

INFLYTANDE ELLER SAMVERKAN

Det nya versionen av inflytandestruktur benämns samverkanstruktur och SUHF önskar ett förtydligande av detta namnbyte då vi anser att begreppet "samverkan" innebär att arbeta mot gemensamma mål. Ska denna samverkan leda till att KB når sina mål eller är det biblioteksväsendets gemensamma mål enligt bibliotekslagen som ska nås? Dessa mål är inte identiska även om de i många stycken överlappar varandra. I direktiven till respektive grupp uttrycks att grupperna ska ge KB stöd och vara rådgivande – är det samverkan? Vad är syftet med namnbytet?

SYNPUNKTER PÅ STRUKTUREN, FORMALIA OCH DIREKTIV

KB har särskilt efterfrågat synpunkter på strukturen, formalia och gruppernas direktiv. SUHF ser positivt på ambitionen att förtydliga och avgränsa uppdragen för grupperna. Mer specifika synpunkter på gruppernas direktiv och sammansättning framkommer nedan.

STRUKTUREN

2.1.1: Flexibilitet: SUHF ser positivt på att gruppernas mandatperioder anpassas efter uppdragens karaktär och längd. Det finns dock en otydlighet i den flexibilitet som beskrivs som att KB kan tillföra eller ta bort områden efter behov. SUHF önskar ett förtydligande om hur dessa behov bedöms, om det även avser pågående grupper med fastställd mandattid, och hur respektive parter involveras i bedömningen.

2.1.4: Två områden: SUHF anser att indelningen av KB:s uppdrag i de två områdena infrastruktur för forskning och fri information samt nationell överblick i stort är relevant, men förstår inte vad "fri information" syftar på i detta sammanhang. BIBSAM-konsortiet hanterar allt annat än fri information och i dagens infrastruktur för utbildning och forskning är tillgången till licensierad vetenskaplig information grundläggande. Att datan i Libris-systemet är fri botten i ett sedan länge upparbetat samarbete mellan KB och universitets- och högskolebiblioteken. Om gruppen för BIBSAM-konsortiet lyfts ut från samverkansstrukturen enligt SUHF:s förslag så är benämningen på området mer korrekt.

FORMALIA OCH GRUPPERNAS DIREKTIV

2.2.1: Gruppernas direktiv: SUHF ser positivt på att alla grupper ska ha tydliga direktiv. SUHF önskar ett förtydligande av konsekvenserna av KB:s tolkning att myndigheten inte har ett uppdrag för BIBSAM-konsortiet (se vidare under Gruppen för BIBSAM-konsortiet). Vi anser att det är konsekvent att grupper som tidigare funnits men som inte har en direkt koppling till KB:s uppdrag avvecklas.

2.2.2: Tillsättning av ledamöter: SUHF har inga kommentarer angående tillsättningen av ledamöter.

2.2.3: Gruppernas sammansättning: SUHF har inga generella kommentarer angående gruppernas sammansättning, se kommentarer gällande enskilda grupper nedan.

Nedan följer först en översiktlig sammanställning av SUHF:s ställningstagande till formalia och direktiv för respektive grupp i tabellform. Efter det återkommer vi mer utförligt till vardera gruppen och kommenterar direktiv och ger vid behov förslag på förändringar.

Infrastruktur för forskning och fri information		
Grupp	Formalia	Direktiv
Gruppen för Libris nationella infrastruktur	Gruppen bör ej ingå i samverkansstrukturen, se kommentarer och förslag nedan.	
Gruppen för metadata	SUHF stödjer förslaget.	SUHF stödjer förslaget.
Gruppen för SwePub-projektet	SUHF stödjer förslaget.	Se kommentar nedan.
Gruppen för Bibsamkonsortiet	Gruppen bör ej ingå i samverkansstrukturen, se kommentarer och förslag nedan.	
Gruppen för OpenAccess.se och publiceringsfrågor	Se kommentar nedan	Se kommentar nedan
Gruppen för pliktrelaterade frågor och strategisk insamling	Se kommentar nedan.	Se kommentar nedan.
Nationell överblick		
Gruppen för biblioteksstatistik	SUHF stödjer förslaget.	SUHF anser att gruppen i första hand bör arbeta med att ständigt förbättra kvalitén och jämförbarheten i statistiken och först i andra hand med implementering av en ökad användning.
Kvalitetsdialog	Inga synpunkter från SUHF.	Inga synpunkter från SUHF.
Nationella samverkans- och utvecklingsrådet	Se kommentar nedan.	Se kommentarer nedan.

GRUPPEN FÖR LIBRIS NATIONELLA INFRASTRUKTUR OCH GRUPPEN FÖR BIBSAM-KONSORTIET
Förhållandet mellan universitets- och högskolebiblioteken och KB gällande arbetet med infrastruktur för forskning genom de nationella biblioteksdatasystemen Libris respektive BIBSAM-konsortiet måste förtydligas.

Det krävs en ny gemensamt överenskommen samverkansform för att lösa de problem i samarbetet som Almeruds utredning pekar på.¹ Almerud lyfter fram att det tydligt framkommit att det "finns starka spänningar mellan Styrgruppen för Libris och KB" samt att det "finns vissa spänningar mellan Styrgruppen för BIBSAM-konsortiet och KB." Tydligare uppdragsbeskrivningar enbart löser inte dessa svårigheter. SUHF anser att det i grunden är en förtroendefråga som har fler dimensioner och att en djupare analys måste genomföras i ett gemensamt arbete mellan SUHF och KB. Syftet med en sådan analys är att klargöra uppdrag, förväntningar, roller, syfte och mål med KB:s och universitets- och högskolebibliotekens arbete med samverkan för en infrastruktur för forskning med hjälp av LIBRIS nationella biblioteksinfrastruktur samt BIBSAM-konsortiet.

SUHF avråder från att genomföra förslagen till samverkansgrupper för Libris-systemen och BIBSAM-konsortiet och hävdar att dessa verksamheter inte bör ingå i en samverkansstruktur utan lyftas ut och behandlas i särskild och annan ordning. Relationen mellan lärosätena och andra myndigheter och KB är här av affärsmässig karaktär eftersom KB hanterar andra myndigheters resurser (pengar, tid och personal.) Vi anser inte att det är tillräckligt att skriva att "gruppen har en särställning" (sid 13 och sid 15), särskilt inte eftersom beskrivningarna i övrigt inte visar på vilket sätt grupperna skulle få en särställning i praktiken.

SUHF föreslår att representanter för SUHF samt KB får i uppdrag att ta fram ett separat förslag för hur styrning, uppföljning och samverkan för upphandlingar av högskolegemensamma licensavtal samt för hur fortsatt utveckling av den nationella tekniska infrastrukturen ska lösas.

I uppdraget bör också frågan om samverkan mellan dessa båda verksamheter tas in eftersom innehåll och teknik har nära samband. Under senare år har gemensamma möten mellan styrgrupperna för Libris och BIBSAM ägt rum och det vore till nytta att öka ambitionsnivån för detta nödvändiga samarbete.

Som steg ett bör samtal föras mellan KB:s ledning och representant/er för SUHF med syfte att uppnå samsyn om vilken relation som råder mellan parterna och att det bör regleras på annat sätt än i en samverkansstruktur. KB:s formella roll och uppdrag i upphandlingarna måste klargöras då KB i förslaget till ny struktur ifrågasätter att de har ett regeringsuppdrag att genomföra upphandlingarna. Det måste vara tydligt hur konsortiet ska styras, arbeta, prioritera etc. utifrån att det rör sig om medlemmarnas målbilder med e-mediaförsörjningen och de resurser som man inför sina respektive ledningar på lärosätena ansvarar för. För BIBSAM-medlemmarna handlar det därför om behovet av en styrelse för den operationella och strategiska konsortieverksamheten.

En idé är att reglera förhållandet genom ett avtal/överenskommelse som beskriver parternas åtaganden – såväl KB:s som bibliotekens. För universitets- och högskolebibliotekens del skulle ett sådant avtal kunna komplettera det befintliga avtalet mellan KB och SUHF. Avtalet följs upp

¹Almerud, Peter "Från inflytandestruktur till samverkansstruktur. En rapport om KB:s inflytandestruktur", 2014.
www.kb.se/Dokument/Bibliotek/inflytandestrukturen/Rapport%20Inflytandestrukturen%20Almerud%20237-KB%20229-2014.pdf

och revideras årligen vid möten mellan KB och SUHF:s biblioteksrepresentanter där också utvecklingsförslag läggs fram och blir en del i den reviderade årliga överenskommelsen. Den idén kan vara en av flera som den föreslagna gruppen bör analysera förutsättningarna för.

GRUPPEN FÖR SWEPUB-PROJEKTET

I KB:s regleringsbrev för 2015 står att KB i samarbete med VR och med universitet och högskolor, genom SUHF, ska vidareutveckla databasen SwePub. Att kunna analysera publikationsdata är en strategisk fråga av stor vikt för lärosätena. För att uppnå målet med data av tillräckligt god kvalitet för bibliometriska analyser krävs stora insatser resursmässigt från lärosätena. Givet dessa förutsättningar anser SUHF att gruppen måste ha möjlighet att påverka de strategiska val KB väljer att göra. SUHF vill säkerställa att sektorns inflytande i detta arbete inte stannar vid att ge stöd till KB utan blir ett reellt samverkansprojekt och anser därför att direktivet bör förtydliga att SwePub är ett samarbetsprojekt.

GRUPPEN FÖR OPENACCESS.SE OCH PUBLICERINGSFRÅGOR

I direktivet står att gruppen ska stödja och ge KB input i arbetet med open access och publiceringsfrågor. Enligt regleringsbrevet ska KB stödja VR i detta arbete. VR har tagit fram förslag till nationella riktlinjer för open access och beroende på framtida uppdrag kommer ett nära samarbete mellan BIBSAM-konsortiet och VR vara nödvändigt. SUHF vill också framhålla vikten av att KB:s arbete sker i samverkan med lärosätena där den vetenskapliga publiceringen sker.

GRUPPEN FÖR PLIKTRELATERADE FRÅGOR OCH STRATEGISK INSAMLING

SUHF ser en grundläggande problematik i paragraf 1 i KB:s instruktion, nämligen att KB ska tillhandahålla en effektiv forskningsinfrastruktur i stort och samtidigt vara en resurs för forskning i rollen som främst humanistiskt och samhällsvetenskapligt forskningsbibliotek. SUHF anser att två skilda roller för KB blandas ihop i detta förslag till grupp: Forskarrådet har fokus på KB i rollen som forskningsbibliotek inom humanvetenskaperna och medlemmarna i rådet är slutanvändare av KB:s samlingar; Pliktbiblioteken är forskningsbibliotek som täcker alla ämnesinriktningar med fokus på att hantera processerna gällande insamling, bevarande och tillgängliggörande och har fokus på KB som nav i hanteringen av pliktexemplar. SUHF avråder från att samla arbetet med dessa två olika uppdrag i en gemensam grupp. I och med utvidgningen av pliktlagen till elektroniskt material blir universitet- och högskolorna dessutom leverantörer av pliktmaterial till KB. Vi riskerar att skapa en gruppering med otydliga och motstridiga mål. SUHF är av denna anledning kritisk till förslaget att forskarrådet ska utse ledamöter till gruppen.

SUHF välkomnar en gemensam nationell diskussion mellan KB och pliktbiblioteken, men mål och fokus för gruppen måste tydliggöras. SUHF föreslår att gruppen inriktar sig på insamling och bevarande som nationell process och i och med utvidgningen till digitala medier bör det finnas representanter från andra sektorer som levererar elektroniskt material. De frågor som berör forskare direkt bör kunna tas upp i KB:s befintliga forskarråd.

FRÅGOR KRING DIGITALISERING OCH DIGITALT TILLGÄNGLIGGÖRANDE

SUHF anser att frågor gällande digitalisering och digitalt tillgängliggörande måste samordnas för att en effektiv forskningsinfrastruktur ska kunna byggas. När det gäller det digitala tillgängliggörandet är det brådskande med ett gemensamt arbete från universitets- och högskolesektorn och KB för att möjliggöra tillgång till digitaliserat material i analysbar form utanför Humlegården för att tillåta samtida forskningsmetoder. SUHF ser framemot att inom en snar framtid delta i diskussioner om utformning av detta arbete.

NATIONELLA SAMVERKANS- OCH UTVECKLINGSRÅDET

SUHF ser positivt på KB:s ambition att skapa en gruppering vars syfte är att arbeta övergripande strategiskt och långsiktigt.

SUHF anser att ett nationellt samverkans- och utvecklingsråd bör utgå från de olika bibliotekskategoriernas mål och uppdrag och att uppgiften för en sådan gruppering är att komma fram till i vad mån nationell samverkan och insatser från KB kan stödja dessa. För SUHF-bibliotekens del handlar det om hur KB kan bidra till universitets- och högskolebibliotekens mål att öka kvaliteten i utbildning och forskning vid lärosätena.

Uppdraget för ledamöterna i det föreslagna nationella utvecklings- och samverkansrådet ställer stora förväntningar. Att ingå i den grupperingen på det sätt som beskrivs kommer att bli omfattande och innebär ett stort åtagande. Uppdraget som gruppen är tänkt att ha för omvärldsbevakning är mycket omfattande. För att gruppen ska kunna nå sitt mål krävs ett starkt handläggarstöd och resurser i form av arbetstid för beredning av ärenden som gruppen önskar belysa samt resurser att tillgå för att beställa utredningar och analyser av andra parter.

Beroende på vilken lösning för BIBSAM-konsortiet och Libris-systemen som arbetas fram, måste det tydliggöras vilken roll dessa grupperingar har i förhållande till varandra.

Enligt uppdrag

Marianne Granfelt
generalsekreterare